

Мари-Франс Иригоайен „Жени под влияние“

Затруднението, което изпитват всички жени да напуснат агресивния си съпруг, може да бъде разбрано единствено ако се вземат предвид положението на жените в нашето общество и отношенията на подчинение/доминиране, които им биват налагани. И действително, ако някои жени остават в капана на насилствената връзка, то е, защото по своето място в обществото те вече са в подчинено положение. Тези прояви на насилие не биха били възможни, ако обективни условия за тяхната поява не бяха вече установени от социалната система. Въпреки несъмненото осъзнаване, семейното насилие продължава да върлува и под претекст за културни различия в градовете наблюдаваме дори увеличение на проявите на насилие на сексистка основа: изнасилвания, групови изнасилвания, уговорени сватби, следене на младите момичета от мъжете в семейството, които ги наказват без колебание, ако според тях поведението им не отговаря на нормите.

През този век сме присъствали на големи сътресения в отношенията мъже/жени, но стереотипите продължават да съществуват. Дори и днес, докато равнопоставеността постепенно се установява в обществото, мъжете продължават да бъдат смятани за активни и доминиращи, а жените за пасивни и подчинени. Майките допринасят за поддържането на тези стереотипи и възпитават момчетата да бъдат силни, смели, да не плачат, да не се поддават на чувства и емоции, а момичетата учат да бъдат нежни, добри, толерантни, чувствителни към потребностите на другите. В професионално отношение на по-голямата част от жените е отредена роля, свързана с полагането на грижи. Въпреки противозачатъчните средства и абортите, мисията на жената остава възпроизводството и закрилата на семейното огнище. Не е учудващо, че – затворени от векове в частната сфера, те все още не успяват да се наложат и да сложат край на своето подчинение.

Стереотипите на мъжествеността и на женствеността са скорошна измислица, датираща от индустриалната революция през осемнайсети век. На мъжкия пол се отреждали силата, смелостта, волята за действие. Женският пол предполагал нежност, търпение и майчин инстинкт. Наполеоновият кодекс узаконява това положение, лишава жените от всички права и ги превръща в собственост на мъжете им. Но ако физическото насилие на мъжете спрямо жените през онази епоха е било осъдително, то тяхното доминиране е било прието, защото в замяна на него мъжът по принцип е бил длъжен да предоставя сигурност и защита. Член 213 от стария Граждански кодекс гласи: „Мъжът осигурява защита на съпругата си, която в замяна му дължи подчинение.“

Доминиращата роля на мъжете над жените се забелязва на социално ниво, където все още има неравенство или дискриминация, включително по отношение на ценностите, където всичко, свързано с жената, е системно омаловажавано. Насилието спрямо жените се разглежда по различен начин, в зависимост от контекста, но всъщност става дума за един и същи феномен. Наричаме го „малтретиране“ при съпругеските двойки, „сексуална агресия“ от всякакъв род в обществото и „сексуален тормоз“ в работната среда.

Тъй като исторически мъжът винаги е бил разглеждан като единствен притежател на властта, а жената винаги е била изключвана от нея, това оформя техния начин на мислене още от люлката: „Така е, защото открай време е било така!“ Тази социална представа, споделяна от всички, поддържа стереотипите въпреки развитието на нравите. Така жените се научават да

играят ролята, която им е била отредена, дори когато тази роля е била принижена. Пиер Бурдийо нарича това насилие символично: „Той [доминираният] възприема, без да осъзнава, сам към себе си гледната точка на доминиращия, като, така да се каже, прилага към себе си, когато се самооценява, логиката на неблагоприятния за него предразсъдък.“

Феминистките приказки относно социалните и битовите отношения изглеждат може би демодирани, защото от петдесет години насам жените са придобили множество права в обществото, но разделението на ролите по полов признак си остава непроменено – както в работата, така и в семейството. Жените винаги са натоварени с отговорността за успешния брак и тъй като мъжете вече имат достъп до удоволствието, от жените се иска да бъдат сексуално освободени, съблазнителни и съблазнителки. Женските списания, особено онези, предназначени за младите момичета, преливат от съвети за съблазняване и сексуално задоволяване на партньора. Това насилие, свързано с патриархата и дълго време толерирано, е било осъдено от феминистките през седемдесетте години на двайсети век. Те сочат, че насилието спрямо жените затвърждава тяхната зависимост и позволява на мъжете да продължат да упражняват своя контрол и да налагат своята воля. Създават организации за солидарност, откриват структури за прием и подслон, написват и предлагат поправки към законите. Помагат на жените да подават жалби, следят тези жалби да стигнат до Министерството на правосъдието, медиите и обществото. В началото се говори за бити жени, защото трябва някой да се заеме с най-спешното и най-очевидното, тоест с физическото насилие. Терминът малтретиране е въведен по-късно, за да се посочи, че не става въпрос само за бой. В англосаксонските страни се употребява терминът домашно насилие, но - като се позовават на факта, че не всички прояви на насилие спрямо жените се осъществяват в домашното огнище – някои феминистки отхвърлят този термин и го заменят със сексистко или сексуално насилие. Впрочем Испания наскоро прие цялостен закон срещу половото насилие.

Що се отнася до мен, аз избрах термина насилие в семейната двойка, защото отвъд културния фактор, свързан с мястото на жената в обществото, става дума за интимно насилие, свързано с емоционалната близост. Единият от партньорите, независимо от неговия пол, се опитва по този начин да наложи със сила своята власт.

Въпреки че днес феминизмът като политическо движение вече е отживелица, той е изиграл значителна роля за начина на мислене и е имал заслугата да изложи на показ някои случаи на насилие. Същевременно прекалено карикатурният феминистки дискурс намира противници дори в средите на жените, жертви на насилие, които не се идентифицират с него. Този дискурс е бил също така окарикатурен и от някои радикално настроени феминистки, „изпитващи омраза“ към мъжете. Всъщност важното е жените да бъдат смятани за равни с мъжете в семейството и в обществото и да бъдат уважавани.

Като застават срещу покорното поведение на жените, някои феминистки могат да се опитат да наложат своите норми, а именно: „Жените са длъжни да се бунтуват срещу властта на мъжете.“ По този начин говорим за вземане на властта под друга форма, иначе казано: „Аз знам по-добре кое е добре за теб“, а това означава отново да се инфантилизират онези жени, които са жертви на насилие. Би било по-уместно да се обсъди с тях какво ги задържа в това положение, какво ги кара да търпят нетърпимото, което аз ще се опитам да направя.

Тъй като по-голямата част от проучванията относно проявите на насилие върху жените са били направени от феминистки или доброволки, членуващи в асоциации, те засягат единствено гледната точка на жените, жертви на насилие. Те нямат достъп до агресивните мъже и са склонни да причислят всички към една и съща група. Съществуват обаче различни видове агресивни мъже, но като се има предвид, че те рядко посещават психотерапевти по собствено желание, ние имаме малко поводи за срещи с тях, освен чрез правосъдието, след като вече са преминали към действие.

Нашата цел обаче не е да издълбаем още по-дълбока пропаст между двата пола и да разглеждаме цялото мъжко население като потенциално склонно към насилие. По-полезно би било да се борим срещу сексисткия манталитет на мъжете и жените, да научим жените да разпознават първите признаци на насилие и да се обръщат към полицията.

Феминизмът в днешно време във Франция е яростно атакуван от някои интелектуалци. Например Елизабет Бадентер в своята книга Грешен път упреква феминистките движения, че разпространяват в обществото „мъченическа“ идеология в разрез с реалните успехи, постигнати по отношение на положението на жените, като унижават по този начин мъжете и ги изкарват палачи. Тя отправя в частност упреци към Националната анкета относно насилието над жените във Франция по отношение на домашното насилие за това, че не различава физическата агресия от психическото насилие. Учудва се на пасивността на жените, които биха могли да избягат от своите мъчителни, но не го правят. При това тя, изглежда, не признава важноста на влиянието,

което парализира тези жени и им пречи да осъзнаят какво преживяват и да реагират. Елизабет Бадентер обаче признава, че битите мъже са склонни да прикрият всичко, без да предприемат каквито и да било действия, защото ги е срам. Признава също така, че тези мъже не реагират, защото дълго време са се надявали, че всичко ще се оправи. Дали, като се опитва да изобличи прекалените нападки на крайния феминизъм, който системно изкарва жените жертви на мъжкото господство, Елизабет Бадентер няма да обърне наопаки аргументите, да изкара горките мъже жертви и по този начин да засили антагонизма между двата пола?

Ако тя смята, че е правилно да се санкционират моралният и сексуалният тормоз на малките домашни началници, то тя също така мисли, че по-добре би било да се научат жените сами да се защитават. Това не ѝ пречи да подчертае в същия свой труд ответното насилие на жените, които нападат мъжете при самоотбрана. Такава агресивна позиция е учудваща, защото, като защитава прекалено много мъжете от жените, Елизабет Бадентер постига точно обратното на това, което е искала да разобличи, тоест обособяването на мъжете и жените в два враждуващи лагера.

Други, като юристката Марсела Жакюб и демографа Ерве льо Бра, в статия, публикувана в Ле Тан модерн и препечатана в Експрес на 24 април 2003 г., не различават насилие от агресия, като осъждат „утвърдената цялост между психологически и физически натиск“, което отново отрича сериозността на психологическото насилие.

Бихме искали да се надяваме, че такива реакции ще останат изолирани, защото в Европа се учудват на изостаналите твърдения на гореспоменатите френски интелектуалци.

Не бива също така да забравяме, че патриархатът е направил от мъжете господари, а жените е оставил пасивни и примирени. Достъпът им до гражданство е затруднен. Действително феминизмът разбунва пасивното поведение, но майките продължават да учат синовете си: „Отбранявай се! Не се оставяй да те победят!“, а на дъщерите си казват: „Бъди мила, трябва да проявяваш разбиране!“ Не е рядкост околните да съветват някоя жена, която се оплаква от вербалното насилие на партньора си, да бъде малко по-мила с него или по-секси, от което се подразбира: „Щом се държи така, значи не е задоволен откъм секс и капризи.“ Женската преса, въпреки някои феминистки становища, продължава да рисува образа на крехката и повърхностна жена, която трябва да превързва и лекува емоционалните рани на партньора, да бди над хармонията в домашното огнище. Тя може също така, служейки си с мъжкия стереотип, да подтиква жените към мъжки тип поведение: „Сменете си партньорите!“, „Наслаждавайте се свободно!“

Не е изненада, че някои жени приемат за нормално да бъдат „наказвани“, ако не се справят. Понякога си мислят, че насилието е част от „неприятните“, но неизбежни неща

в живота. Те се учат да контролират страха си, смятат, че агресията на мъжете е опасност като всяка друга, от която трябва да умееш да се пазиш. Впрочем майките им са ги предупреждавали, когато са били малки: „Не се оставяй да те заговарят непознати! Не се занимавай с момчета!“

От една страна, учат момичетата да чакат приказния принц, от друга, ги карат да се пазят от всички останали мъже. Когато пораснат, те не са се научили да се доверяват на интуицията си и да различават истинската опасност. В случай на агресия те се съмняват в собствената си преценка за реалността, случва се изобщо да не споменават за понесена агресивна проява от страх да не им се подиграват или пък, още повече, да не ги обвиняват.